

NÆM 2009:143

Kirkevænget 9

Holme-Olstrup

NÆM2009-143 Kirkevænget 9, Holme-Olstrup sogn, Hammer herred, tidl. Præstø amt. Sted nr. 05.04.02.

Rapport for prøvegravning forud for etablering af jordvarmeanlæg.
Daglig leder BA Kim Christoffersen.

Abstract

Ved prøvegravning forud for etablering af jordvarmeanlæg fremkom bebyggelsesspor i form af gruber og stolpehuller, samt en enkelt skelgrøft/afvandingsgrøft. Den overvejende del af anlæggene synes at være samtidige og hidrører formentlig til oldtid, mens enkelte anlæg og skelgrøft er fra historisk tid.

Undersøgelsens forhistorie

På baggrund af ansøgning om etablering af jordvarmeanlæg på matrikel 18c foretog Næstved Museum arkivalsk kontrol. Ved den arkivalske kontrol fremkom bl.a. oplysninger om et gammelt bindingsværkshus i Olstrup med 12 udkårne egebjælker, samt en prøvegravning, der i efteråret 1958 satte Næstved Museum på sporet af herregården "Olstrupgaard", der blev nedrevet i 1685. Ved udgravningen afdækkedes et retvinklet fundamentsparti med påmurede munkestensrester. Vest for dette parti konstateredes to rækker sten, som pga. forholdene ikke kunne frigraives.

Det er i teksten til fundanmeldelsen angivet, at stedet for undersøgelsen ikke er præcist stedfæstet. Der blev desværre ikke foretaget en nøjagtig fixering af den begrænsede undersøgelse i terræn i 1958. Det kunne derfor lige så vel være matriklen syd herfor - og dermed matriklen for anlæg af jordvarme - som rummede resterne af den middelalderlige "Olstrupgaard".

Næstved Museum ønskede derfor at foretage en frivillig forundersøgelse på arealet før etableringen af jordvarmeanlægget.

Administrative data

Administrativ korrespondance: se museets sag NÆM 2009:143

Undersøgelsen blev foretaget og bekostet af NÆM.

Topografi, terræn og undergrund

Det undersøgte areal, der er angivet til 650 m² er beliggende i den sydvestlige del af Holme-Olstrup, som nabo til kirkegården (den gamle Olstrup by). Områder er relativt lavt beliggende i et lettere kuperet terræn, dog er området omkring kirken et lettere hævet plateau.

Det undersøgte areal henlå på tidspunktet for undersøgelsen som græsplæne (baghave til Kirkevænget 9) med enkelte store træer og randbeplantning.

Matrikel 18c støder mod nord til Kirkevænget, mod øst til naboejendomme, mod syd til åben mark og mod vest til den udvidede kirkegård.

Det undersøgte areal skråner let mod syd, mod tidligere vådområde. Undergrunden bestod af gulgråt til rødgult sand, især i den sydvestlige del, den øvrige del bestod af gulgråt til rødgult ler. Overjorden bestod af et fedt muldlag, 10-20 cm. (græslag), herunder et lag med let humøst, let leret sand, 25- 40 cm. Overjordslaget var tykkest mod syd, mod det tidligere vådområde. Relativt få sten, men mange rødder fra den omgivende beplantning.

Målesystem

Der blev oprettet et målesystem udgående fra stuehusets sydøstlige hjørne og vinklet med pythagoras til feltet.

Koordinater, hvor målesystem vinkles til feltet er 100/200. Koordinater for det sydøstlige husjørne er 100/215.

Se skitse og T1.

Øvrige data

Forundersøgelsen blev udført i perioden 20. til 21. juli af BA Kim Christoffersen, Næstved Museum. Den 21. juli assisteret af ansvarlig leder, museumsinspektør Birgitte Borby Hansen, Næstved Museum.

Maskinfører var Kenneth fra EAP.

Bygherre var Anette Hougaard Larsen, Kirkevænget 9, Holme-Olstrup.

Vejret

20. juli overvejende skyet med enkelte mindre regnbyger.

21. juli overvejende solrigt. Begge dage op til ca. 20 grader C.+.

Udgravningsmetode

Der blev anvendt minigraver med lige rabatskovl til at trække mulden af under overvågning.

Der blev i første omgang udlagt 2 prøvegrøfter over arealet i retning S-N. Grøft 1 mod vest og Grøft 2 mod øst.

Prøvegrøfterne var af 80 cm's bredde (skovlbredde) og ca 17 m's længde. Afstanden mellem grøfterne var ca. 5 m. Da der fremkom anlæg i samme område i den nordlige halvdel af prøvegrøfterne, blev det besluttet at forbinde de to første prøvegrøfter med en tredje grøft på tværs i dette område (Grøft 3). Herved fremkom yderligere anlæg. Grøft 3 var af ca. 3 m's bredde.

Grøftforløb og de fremkomne fyldskifter (A1- A17) blev tegnet i fladen i 1:50. Alle anlæg blev snittet og tegnet i profil i 1:20, undtagen A1, A2 og A15 der udgik som natur.

Der blev taget oversigtsfotos fra forskellige vinkler.

Undersøgelsens resultater

Der fremkom i alt 17 fyldskifter, langt de fleste i den nordlige halvdel af prøvegravningsarealet, ved og i den 3 m brede tværgroft, Grøft 3. Tre fyldskifter (A1, A2 og A15) udgik som natur (stenspor, rod). 5 fyldskifter tolkes som stolpehuller (A5, A7, A10, A11 og A13). 7 fyldskifter tolkes som gruber (A3, A4, A6, A8, A12, A14 og A17) 1 fyldskifte (A9) er en nedgravning, der ikke umiddelbart er tolkbar. Fyldskiftet A16 er en skelgrøft/afvandingsgrøft, der skærer både Grøft 1 og Grøft 2 vinkelret i den sydlige del af prøvegravningsarealet, mod det tidligere vådområde.

Gruberne A6 og A17 har et andet fyld end de øvrige gruber og tolkes som yngre end de øvrige gruber og stolpehullerne, der synes at være samtidige pga. af den meget ens fyld. Stolpehullerne og de ældste gruber har en fyld, der består af mørk gråbrun, ler/sandblandet muld med meget trækul og megen brændt lerklining/brændt ler. Det samme gælder det ikke tolkbare anlæg, A9. Især gruben A4 har store klumper af brændt lerklining (x2). Disse anlæg er svært daterbare, da der ikke er genstandsfund, men estimeres at hidrøre fra et tidspunkt mellem jernalder og efterreformatorisk tid. Havde de været yngre, havde det været forventeligt, at der var fremkommet genstandsfund.

I gruben A6, der havde en anden og mere homogen fyld, fandtes et randskår af rødgods med rester af glasur og mulig hornbemaling (x1). Denne grube dateres derfor til efterreformatorisk tid/nyere tid.

I skelgrøften A16, fandtes i Grøft 2, kæberester fra kvæg og et ca. 10 cm langt og 1 cm tykt stykke jern, formentlig en stilk af jernnagle. Knogler og jernnagle er formentlig kastet i grøften. Skelgrøften estimeres også at hidrøre fra efterreformatorisk tid/nyere tid. Det er nærliggende, at datere gruben A17 til samme tid eller yngre, da den ligger tæt på grøften, og formentlig var gravet væk ved grøftens anlæg, hvis den var ældre.

SAMMENFATNING

Ved forundersøgelsen fremkom boplads/bebyggelsesspor i form af stolpehuller og gruber i den nordlige del af prøvegravningsarealet. Den overvejende del af disse anlæg synes at være samtidige, pga. den ens fyld med trækul og brændt ler/ brændt lerklining. Pga. manglende genstandsfund kan bebyggelsen ikke dateres nærmere end tiden mellem jernalder og efterreformatorisk tid. Bebyggelsen har været beliggende på kanten af et tidligere vådområde, og er sandsynligvis nedbrændt på et tidspunkt (trækul og brændt lerklining). Manglen på genstandsfund kan skyldes, at de fremkomne bebyggelsesspor ikke har været hjertet af bebyggelsen, der måske har ligget længere oppe mod det tørre, eller at området er blevet grundigt ryddet efter branden.

En skelgrøft/afvandingsgrøft og enkelte gruber tolkes som hidrørende fra efterreformatorisk tid/nyere tid pga. af enkelte genstandsfund og en anderledes fyld.

Ved forundersøgelsen fremkom ikke spor af den middelalderlige "Olstrupgaard", men et løsfund af enkelte stumper munkesten i Grøft 1, og mange store kampesten rundt om på matriklen kan måske hidrøre fra den middelalderlige herregård.

Fremtidigt arbejde på stedet

Forundersøgelsen viste, at der udover den middelalderlige "Olstrupgaard", findes andre interessante bebyggelsesspor i den gamle Olstrup by. Dette må tages i betragtning ved fremtidige gravearbejder i området.

Anlægsliste

Anlæg	Hovedgruppe	Undergruppe	Datering	Fase	Tegn.	Indgår i	Består af
A1	Udgår		Udateret- Udateret				
A2	Udgår		Udateret- Udateret				
A3	Grube		Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A4	Grube	Grube	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A5	Stolpehul	Stolpehul	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A6	Grube	Grube	Nyere tid (1661 -)- Nyere tid (1661 -)				
A7	Stolpehul	Stolpehul	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A8	Grube	Grube	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A9	Ikke tolkbart	Ikke tolkbart	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A10	Stolpehul	Stolpehul	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A11	Stolpehul	Stolpehul	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A12	Grube	Grube	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A13	Stolpehul	Stolpehul	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A14	Grube	Grube	Jernalder- Efterreforma- torisk tid (1536-1660)				
A15	Udgår	Udgår	Udateret-				

			Udateret				
A16	Afgrænsning	Grøft	Efterreforma torisk tid (1536- 1660)-Nyere tid (1661 -)				
A17	Grube	Grube	Udateret- Udateret				

Anlægsbeskrivelse

A1

Udgår, Udateret-Udateret

Stenspor

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A2

Udgår, Udateret-Udateret

Stenspor

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A3

Grube, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Fyld: 1) Mørk gråbrun ler/sandblandet muld, kraftigt iblandet stumper af trækul og store stykker lerklining. Undergr.: 2)

Gulgråt til rødgult, let sandet ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A4

Grube, Grube, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Langoval grube, 50x24 cm. Største dybde 25 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun ler/sandblandet muld, kraftigt iblandet stumper af trækul og store stk. brændt lerklining. Undergr.: 2) Gullgråt til rødgult ler. Trækulsprøve udtaget, x3.

Stykker af brændt lerklining hjemtaget, x2.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A5

Stolpehul, Stolpehul, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Fyld: 1) Mørk gråbrun ler/sandblandet muld, iblandet trækul og brændt lerklining. Undergrund: 2) Gulgråt til rødgult ler. Diameter 50 cm, største dybde 14 cm

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A6

Grube, Grube, Nyere tid (1661 -)-Nyere tid (1661 -)

Næsten rektangulært anlæg, 64 x 24 cm. Største dybde 8 cm. Fyld: 1) Mørk brun, homogen muld. Skarpe

fyldskiftegrænser. Undergrund: 2) Gulgråt til rødgult ler. Stumper af tagtegl kasseret. Randskår, muligvis fra fad med mulige bemalingsrester hjemtaget. (x1)

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A7

Stolpehul, Stolpehul, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Muligt stolpehul, diameter 30 cm, største dybde 25 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun ler/sandblandet muld, iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergrund: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A8

Grube, Grube, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Bønneformet grube, 38x24 cm. Største dybde 20 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler/sandblandet muld, kraftigt iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A9

Ikke tolkbart, Ikke tolkbart, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Mindre ovalt anlæg, 22x10 cm. Største dybde 15 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun ler/sandblandet muld, iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A10

Stolpehul, Stolpehul, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Diameter 30 cm, største dybde 8 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler sandblandet muld, iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergrund: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A11

Stolpehul, Stolpehul, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Diameter 50 cm, største dybde 23 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler/sandblandet muld, iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A12

Grube, Grube, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Næsten cirkulær nedgravning, 23x24 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler/sandblandet muld, iblandet stumper af trækul og brændt lerklining. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A13

Stolpehul, Stolpehul, Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Muligt stolpehul, diameter 23 cm, største dybde 6 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler/sandblandet muld iblandet stumper af trækul og brændt ler. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A14

Grube, Grube, Jernalder-Efterreformatisk tid (1536-1660)

Aflangt fyldskifte, 18x45 cm. Fyld: 1) Mørk gråbrun, ler/sandblandet muld iblandet trækul og brændt ler. Undergr.: 2) Gulgråt til rødgult ler.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A16

Afgrænsning, Grøft, Efterreformatisk tid (1536-1660)-Nyere tid (1661 -)

Skelgrøft eller afvandingsgrøft, der ses på tværs af både Grøft 1 og Grøft 2 af prøvegravningen. Snit af bund af skelgrøften i Grøft 2. Fyld: 1) Lys brun homogen, leret muld. I fyld kæbedele af kvæg + stilk af kraftig jernnagle, 1x1 cm i tværmål. Ej hjemtaget. Undergrund: 2) Gulbrunt sand. Snit af grøftprofilen i Grøft 1 med skelgrøft, østre profil.

Overjord: 1) Græslag, fed muld. 2) Let humøst, let leret sand. 3) Gulbrunt sand. 4) Som 3, men lidt mørkere. Undergr.: 5) Gulgråt sand. Se endvidere T1 og T2.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

A17

Grube, Grube, Udateret-Udateret

Halvrundt fyldskifte, der kommer ud fra østre profil i Grøft 2, 38x26 cm Fyld: 1)Lys brun homogen, leret muld.

Undergr.: Gulbrunt, leret sand.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

Fundliste

Fund	Materiale	Genstand	Datering	Anlæg
X1	Keramik/historisk tid	Yngre rødgods (hornmalet) vådglasur, randskår	Efterreformatisk tid (1536-1660)-Nyere tid (1661 -)	
X2	Ler	Lerklining	Jernalder-Efterreformatisk tid (1536-1660)	
X3	Træ	Trækul	Udateret-Udateret	

Fundbeskrivelse

X1

Efterreformatorisk tid (1536-1660)-Nyere tid (1661 -)

Randskår af muligt fad i rødgods. Der ses lidt rest af glasur udvendigt og rester af mulig hornbemaling indvendigt.

Taget fra top af Anlæg 6.

Tegninger:

Foto:

Anlæg:

X2

Jernalder-Efterreformatorisk tid (1536-1660)

Klumper af brændt lerklining taget fra fyld af Anlæg 4.

Tegninger:

Foto:

Anlæg:

X3

Udateret-Udateret

Trækul taget fra fyld af Anlæg 4.

Tegninger:

Foto:

Anlæg:

Tegningsliste

Tegning	Målestok	Type	Anlæg	Fund	Beskrivelse	Dato	Tegner
T1	1:50	Plantegning			Plantegning af prøvegravningsgrøfter med anlæg.	21-07-2009	Kim Christoffersen
T2	1:20	Profiltegning			Profiltegning af anlæg	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen

Fotoliste

Film	Billede	Motiv	Anlæg	Fund	Filmtype	Dato	Fotograf
0	1	Grøft 2 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	2	Grøft 2 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	3	Grøft 1 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	4	Grøft 3 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	5	Grøft 3 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	6	Det sydlige område set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	7	Grøft 1 set fra nord			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	8	Grøft 2 set fra syd			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	9	Grøft 2 set fra syd			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	10	Grøft 1 set fra syd			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen
0	11	Grøft 1 set fra syd			Digital	21-07-2009	Birgitte Borby Hansen